

Ötlet: GYVIND ZSUZSA

Ötletés ideje: 1977.

TART.: MESZTEGNYŐI LAKODALMAS

10 lap, 2 kotta

FOLKORAI MUTATÓ: MESZTEGNYŐ

SZAKMUTATÓ: XIX, A, 3

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

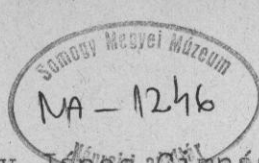

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 3801-es TÉTELE ALÓL

P. 244 / 77 - 3801 - f.

HÜ.

11/77.

Nevem Gsvind Zsuzsanna, a Marcali Lady János Gimnázium I. c. osztályos tanulója vagyok.

A Balaton déli részétől 27 km-re fekvő faluban, Mesztegyőn lakom. Kisiskolás korom óta tagja vagyok a honismereti szakkörnek. Foglalkoztunk a falu multjával, s az itt élő emberek szokásaival. Ez utóbbi jobban lekötött bennünket, mivel így megismertük a falubeli emberek életét, munkáját. Ezért a népszokásokat, gyermekjátékokat, népdalokat és táncokat szerettük legjobban. Az összegyűjtött anyagból, melyet januártól-januárig cimmal dolgoztunk fel, csak egy-nagyon kis részt szeretnék bemutatni, amit elsősorban én gyűjtöttem. Ez pedig a lakodalmas.

A lányt a vőlegény keresztapja kérte meg a szülőktől. Esküvőkor ő volt a násznagy, akit kullogónak neveztek.

Nem adtak mindjárt választ, hanem megbeszéltek egy időpontot, amikor megmondták azt, hogy döntöttek a szülők. Ha igen volt, megegyeztek a hozományban. Erről állították ki a móringlevelet. A házasságok legtöbbször vagyoni alapon történtek.

Ha megegyeztek az esküvőben akkor éjjel a legény barátai behintették a lány kapujától a legényéig az utat pelyvával, s másnap már az egész falu tudta, kik fognak összeházasodni.

Hamarosan megülték a kézfogót, eljegyezték egymást. Ettől kezdve már menyasszony és vőlegény voltak. Nem mentek kézen vagy karonfogva, még házastárs korukban sem, mert kibeszélték őket. Az eljegyzéstől számítva 3 vasárnap hirdették a jegyespárt a misén. A következő vasárnap volt az esküvő. A vőfények ünnepi ruhában mentek meghívni a vendégeket. Kezükből fehér bot volt, amit nádpálcának neveztek.

„Jó napot e tisztesház népének,
Követei vagyunk mi két szép szerelmesnek.
Akik a mai napon egymásnak
hűséget esküsznek.

Tóth Mari és Varga Péter általunk kéreti e tisztességes ház népét, hogy a lakodalomba mindenki megjelenjék!”

Az esküvőt vasárnap délelőtt tartották. Mind a két háznál készülődtek. A vendégek oda mentek, akinek a rokonai voltak. A vőlegény és a rokonai mentek a menyasszonyért. A menyasszonyt az első vőfény kérte ki, kezében nádpálcát tartott.

„Pálinkás jó reggelt nászuraméknak, végére értünk a hosszú utunknak. A hosszú ut alatt elfáradtunk nagyon, ezért kérem az itt jelenvalókat, fogadjanak vidám hajlékukba!

Kedves sereglet, azt nagyon csodálom, akiért jöttem sehol nem látom. Tán odabent vagyok, majd kiinstálom, menyasszony jöjjön ki, akiért jöttünk, a mi kis seregünk fáradságáért először isten hajlékába visszük, összekötjük őket a hitnek láncával adják ki a mátkát, harmadszor is kérem, várja a vőlegény nagy türelmetlenséggel. Szánják meg a szegény, ne szenvedtessék sokáig a vőlegényt a menyasszonyért." Mielőtt elindultak az esküvőre, az első vőfény elbucszuttatta a menyasszonyt.

"Tisztelt násznép, halljunk egypár bucsuszavakat, mielőtt itt hagynánk ez érdekes házat, mert illő, hogy midőm utnak indulunk, isten s ember előtt hiven leszámoljunk. Kedves menyasszonyunk is szólna, ha szive érzelmétől most szavakhoz jutna. Elmondom helyette mit elméje gondol, ilyen formám látom fehér orcájától: örömmel virattam föl e szép reggelem, örömmel üdvözlöm ártatlan szívennel, de most keblemet nagy bánat fogja el, mert a házaselet utjára lépek fel. Hosszu az én utam, mely remost indulok, azért ó Istenem, tehozzád fordulok tőled buzgó szívvvel kegyelmet esdeklek, mert segílyt és áldást csak tőled nyerhetek. Azért, ó Istenem, bocsássa meg légy velem, bocsásd meg ellened elkövetett vétkem. Azért, ó Istenem el ne hagyj e nehéz soromba, szent fiaddal együtt állj mellettem, nyomomban, add, hogy boldog legyen az ém házaseletem. Édes Jézus, kérlek, maradj holtig velem. Most hozzátok, Kedves jó szüleim, és kik jelen vagytok rokomaim, testvéreim. Kisérjete az Isten házába, kísérjete az Istent imádkozva, hogy bő áldást adjom a szent házasságomra. Induljunk el innen a szentháromság nevében hosszu utunkon vezéreljen az Isten."

Induláskor tojást tettek a jegyespár lába elé, s amelyik felrugta, az viselte később a kalapot. Az indulást puskalövéssel, kanászostor-durrogatással jelezték. Zeneszóval megindult a lakodalmas menet. Elöl ment a két násznagy. Utána a menyasszony az első vőfénnel, s a vőlegény az első koszoruslánnyal. A menyasszonyon színes ruha volt. Fején fehér mirtuszkoszoru. Sonka ujju, szögletes nyakkivágásu, slingölt bluzt viselt, s aprómintás, pliszérozott szoknyát, amit hat szélből készítettek. A szoknyára slingölt kötényt kötöttek. A vőlegényen kalap, fekete kabát és nadrág volt. Kabátjára mirtuszbokrétát fűztek, a kabát alatt fehér ümög volt. Lábán pedig egyenes száru csizma. Utánuk mentek a koszoruslányok, a vőfényekkel.

(A koszorúslányok a vőfényekkel utánuk mentek) A koszorúslányok perecet dobáltak utközben azoknak a falubelieknek, akiket nem hívtak meg a lagziba. A perecet a gazdasszonyok sütötték kelttésztaból. Kotradéknak nevezték. A gazdasszonyok szép vékonyra kisodorták, több félbe formát sütöttek. Szépnek kellett lenni, mert megszólták őket.

A vőfények borral kínálták a bámésszkodókat. A borosüvegre perecet huztak, hogy diszes legyen. A koszorúslányok és vőfények után a násznép következett. A menetet a muzsikusok zárták. Nálunk nem cigányok, hanem parasztmuzsikusok voltak és vannak is. Évtizedek óta él nálunk egy parasztmuzsikus család, Borsék.

Templomba menet sok nótát énekeltek:

„Mesztegnyői, mesztegnyői templom tetejére,
rászállott egy varju tiszta feketébe,
A varjunak fényes fekete a tolla,
Most vagyok a, most vagyok a régi legény sorba.” /kotta/

„Arra alá van egy kis ház, sárgára van festve.
Abban lakik, abban lakik egy barna menyecske.
Csipkefüggöny az ablakán félre van az hajtva,
Arra jár egy honvédbaka, bekacsingat rajta.” /6. kotta/

„Udvarom, udvarom, kerek kis udvarom.
Jaj, de sokat söpört az én gyöngye karom.
Söpörtem eleget, söpörjön hát más is,
Szerettelek babám, szeressen hát más is.” /7.kotta/

„Mikor mentem a templomba esküdni
Egyik könnyem a másikat eléri,
Jaj, Istenem, hogy lehet azt magérni,
Gyöngyvirágos koszorut egy legényért letenni.”

„Barna kislány, jól meggondold magadat,
Hova teszed le a leánysorodat.
Mesztegnyői oltár előtt sejj, ha leteszed,
Onnan többé soha föl nem veheted.” /5. kotta/

Először a jegyzőhöz mentek, s úgy a templomba. Mikor odaértek a templombajtóhoz, a menyasszonynak és a vőlegénynek is sugták a rokonai, hogy előbb lépjen be az ajtón a másiknál, s akkor ő lesz az ur a háznál. Az esküvőről hazafelé jövet már egymás mellett ment a menyasszony s a vőlegény. A lányos házhoz mentek, de zárt ajtó fogadta őket.

A szakácsné a lába közé fogott egy üveg bort, sodrófát, vagy bármi más, s addig nem engedték be a násznépet, míg ki nem találták, hogy mi van a szakácsné lába között. A kérdésre sikerült válaszolni, s az első vőfény köszöntőt mondott:

„Drága jó uraim és jeles asszonyaim, nem volt hiába fáradozásaink, mert szép menyasszonyt kaptunk vőlegényünk mellé, ők már egybe forrtak, mindketten egymásé, örvendjük tehát a ritka szerencsének, mivel már vége van a szent ünnepélynek. A családi ünnep jöve most utána, foglaljunk helyet egy kis lakomára, cigány te meg huzd rá, szóljon a hegedü, lásd az egész háznép vigad és örül.”

Az ebéd ugyanugy zajlott le mint a vacsora. Ebédől vacsoráig mulattak, táncoltak. Estefelé elvitték a menyasszonyt a vőlegényes házhoz. Kocsin vitték a menyasszony staférunghját: a sifonért vagy tulipánosládát, ágyneműt: kettő dunyha, négy-hat vánkös, dunyha és vánkoshuzat, lepedő, abroszok, szakasztóruha, törülőrüha, törülköző. Itt is énekszóval vonultak. Az anyós az ajtóban fogadta menyét, közben nótáztak:

„Édesanyám, adjon Isten jó estét, meghoztuk a barna-piros menyecskét. Azért hoztuk, mert a fia szerette, édesanyja könnyebségét kereste.”

A vendégeket terített asztal várta, a vacsorát az első vőfény hozta:

„Uraim, az asztal meg vagyon terítve, kés, kanál, villával föl van ékesítve, jönnek is az étkek mindjárt sorjában, hogy a sok legénység ne álljon hiába. Nehogy az asztalon^a leves meghüljön, a fölmelegítése dologba kerüljön. Ami tőlem telik én már (mindent) elkövettem, jó étvágyat kívánok szívből mindenkinek!”

Az első fogás a leves volt.

„Kedves vendégeim, nem üresen jöttem tele van a tálam levessel egészen. Egyenek belőle mindnyájan jó sokat, kívánok hozzája nagyon jó étvágyat.”

„Ez a leves olyan forró, mint a tűz, aki utánam jön, az egyse szűz.”

A következő fogás, főtt huz, paradicsomszosz, tejesmártás, sült hús és pörkölt volt:

„Szegény gyöngé borju harminc tavasszal járt ki az anyjával.

Gyöngesége miatt a szénát nem ehette, csak a korpát nyelegette.”

A vacsorát kuglóffal, mákos és diós patkóval, lukas kaláccsal és réteszel/turóval, káposztás, mákos, répás/ fejezték be.

A vacsora befejezésénél a szakácsné végig ment az asztalok között káspénzt szedett. Abrosz volt ráterítve, feje, keze bebugyolálva. Káskaverő kanálba szedte a pénzt. A szakácsnét az első vőfény köszöntötte, (de): „Halljunk szót uraim! Szomorú hír nagyon a szakácsnénk keze megégett nagyon.”

Amint a kását kevergette a tűz a kezét megégette. Ezért Bűdáról frastotomot hozzanak, hogy sebei hamar begyógyuljanak."

A vagsora vége felé elkezdődött a dusulás. Mindenki elhuzathatta a kedvenc nótáját. A dusulás tiz-tizenegy óráig is elhuzódott. Utána elvitte a menyasszonyt a keresztanya átöltöztetni. A nyoszolyóasszonyok öltöztették, s mikor levették a fejéről a mirtuszkoszorút, eldugták. Azért, mert, ha valaki egy szemet is elvett belőle, azzal megrontotta a menyasszonyt. Éjfélkor bevezették az új asszonyt.

Fején konty volt, rajta slingölt fejkötől.

Szines slingölt bluza és pliszérozott szoknyája volt. A szoknya fölé slingölt kötény volt kötve.

"Halljunk szót uraim!

Itt áll előttünk az ékes új asszony
Hogy menyecske fővel először mulasson.
Mindenki táncolhat vele egy kurtát
Csak le ne tiporják a cipője sarkát.

A táncot én kezdem a többi fáér. Huzd rá cigány az új házaspárért." Megkezdődött a menyecsketánc.

Először egy gyors csárdásra táncoltak /4. kotta/ az új asszonnal pénzért lehetett táncolni. A pénzt egy fehér gránittányérba /^{vagy} szitába/ tették bele, amit két gyertyával a menyasszony násznagya tartott. A menyecsketáncnak azzal lett vége, hogy a vőlegény beledobta bukszáját a tányérba, táncolt az új asszonnal és elfujta a gyertyákat. A pénzt az új asszony kötényébe öntötték, miközben köszöntőt mondtak.

"Adjon az isten az új párnak egy kis Miskát, aki kihajtja az ölből a Riskát. Rá két esztendőre egy kis Mariskát, aki pisál majd a nagyapának pálinkát."

A tányért összetörték, az ifju házaspár pedig kiszaladt pénztszámolni.

Most következett a gazdasszonyok tánca, amit borosüveggel, fakanállal, törülőruhával jártak, közben vigasz nótáztak.

"Közel van a kóc a rokkafához,
Közel van a pöntő a gatyához.
A pöntölöm ^{szíve a} gatyádat érje
Ujjujjujjuu ajjajja egész éjjel."

"Haragszom a töködre rámászott a kukorica földemre.

A töködet levágatom, a földemet felszántatom, mert haragszom a töködre, mért mászott a kukorica földemre."

"Annyit adok a legényre, mint a szoknyám kebelére. Tyuhajja
Még annál is többet adok, ha leszakad ujat varrok. Tyuhajja

Olyan fene asszony vagyok, egy tojással hatszor gyurok. Tyuhajja
Hogyha mussikaszót hallok
Sótalanul betálalok. Tyuhajja
Azért adtam három pengőt
Hogy a szoknyád járjon rezgőt tyuhajja
Ha a szoknyád nem jár rezgőt
Add vissza a három pengőt tyuhajja ."

A gazdasszony újra terítették az asztalokat, husoskáposztával sült-
hussal és kelttésztával kínálták a vendégeket. Evés-ivás, vig zene
szó mellett egymást játékokkal, vicces köszöntökkel szórakoztatták.
Egy férfi beöltözött halálnak: nagy fehér lepedőbe, kezében kasza.
Igy mondta el a halál a köszöntőt.

"Halljunk szót uraim!

Dicséertessék a Jézus Krisztus,
Ezzel kezdem mondókámat.

Vigságot inditok, hegedűk szünjenek, semmiféle nyájas tréfát ne is
tegyetek!

A halálról el is feledkeztek? Nagy félelmet rejtek a ti szivetek-
be.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatokat, farkatokat, így mülik
el a ti földi boldogságotok.

Császárok, ^{királyok} mind fejet hajtanak, hercegek és bárók mind egyre ho-
dolnak.

Nem teszek és választást semminemű korban, öreget, ifjat hajtok
a gyász sirba.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatekat, farkatokat így mülik el
a ti földi boldogságotok. Vőlegény urunk, készülj a halálra, te
se nézz olyan kegyesen a te szép mátkádra. Menyasszonyt én viszem,
téged pedig huzlak, egy mély gödörbe doblak.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakad, farkad, így mülik el a földi
boldogságod.

Menyasszony asszony te se késedelmezz, menyasszonyi ruhádról meg
se emlékezz.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakadat, így mülik el a földi bol-
dogságod.

Hát ti gánicán meghizott gas- dagadt pofáju vőfények itt bakkecs-
ke módra (ugrandoztak) Régóta nyitva van szája üres kopársotóknak.

hickadoboztok?

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatokat, farkatokat így mulik el a ti földi boldogságtok.

A nyoszolyó lányokat táncra kívánom, a karukra föld gyomrát hányom.
Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatokat, így mulik el a ti földi boldogságtok.

(A nyoszolyólányokat táncra kívánom, a karukra föld gyomrát hányom.)
Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatokat, így mulik el a ti földi boldogságtok.

Násznagy uram jobb volna ha te sem mulatnál, mert a hátad megett áll^{va} a csunya halál. Titeket is elhurcollak a többiek után, mert az ördög vár már a pokol tornácán.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatok, farkatok, így mulik el a ti földi boldogságtok.

Nyoszolyó asszony kérje bár nem ^{kívánom} (kívánom), már a férjével együtt a zsákomba hányom.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatok, így mulik el a ti földi boldogságtok. Hát ti gazdaasszonyok, kik a jó étkeket elsóztátok. Másvilágon van egy üres vasfazék minden gazdaasszony abba hurcoltassék.

Köszörülöm kaszámat levágom nyakatok, így mulik el a ti földi boldogságtok. Hát ti sorokba ülő, medvetalpu kurva banda cigányok! Ti azt gondoljátok, hogy meg sem kell halni? Nem azért jöttem, hogy hegedüt hallgassak, hanem titeket a másvilágra hurcoljalak!

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatok, farkatok, így mulik el a ti földi boldogságtok.

Hát, ti borivó közvendégek, tegyetek imára kezeteket, mert ezen a földön hurkát, kolbászt elibétek rakják, a másvilágon a csikópisztolyt tudom ^{isten} feneketekbe nyomják.

Köszörülöm kaszámat, levágom nyakatok, farkatok, így mulik el a ti földi boldogságtok.

Nagy félelem után az itt maradottaknak továbbia jó mulatást kívánok, húzzátok rá cigányok!"

A köszöntő után megszólalt a muzsika, nótázták, táncoltak tovább:
"Ez a kislány barna kislány kefeküdt az udvarra. Ellopták a ^{leptőla} selyempárnát alóla. Ez a kislány nem vallja be nagy kárát, gömbölyü a karja bekeresi az árát.

Ez a kislány, barna kislány mikor megy a misére csipkés szoknya, slingölt szoknya vágódik ki alóla.

Azt beszélnek a vénasszonyok felőle, barna legény ennek a szeretője."

/3. kotta/

"Már Mesztegnyőn azért haragszanak rám
Nem vagyok szép, mégis szeret a babám,
Szeress babám annál jobban sejt, haj, de engemet
Sok az irigy, hadd ugasson engemet."

Egyszer csak nagy sirás-rivással jöttek a siratóasszonyok, s két férfi egy padon egy harmadikat hozott, aki lepedővel le volt takarva. Közben azt mondták:

"Egy-két jó borivó emberünk akad, nem nagyon kellett kinálgatni.

Ő azt nem várta, hanem állandóan csak a poharakat hajtogatta."

Megérkezett a kántor és a pap, hogy eltemessék a halottat. A temetést a pap kezdte:

"Kedves hiveim! Most ez itt egy szürke ló, Ti meg vagytok a legyek, a farka töviből csaverjátok a levét.

Arra alá vezet egy gyalogut, azon ballag egy világtalan koldus. Nem látja az eget, sem a kerek földet, a harmadik lába nem éri a földet.

Ismertem öreganyád hidasba lakott, rányitám az ajtót, majdnem leharapott. Ismertem öreganyád egy vén kecske vót, a Te öregapád annak a baktya vót. Ismertem öregapád, dussgazdag ember vót, Balaton partján egy kazal rongya vót. Ismertem öregapád, egy vén kutya vót, vittem neki csontot mégis megharapott.

Azok a gólyák, melyek az egeket róják, a Ti fejeteket letojják. Szállnak az egek egében, onnan tojnak a fejetek tetejére.

Szomorú disznószar, demegrepedéztél, egész télen-nyáron a napon heverésztél.

Kapuhát^{lábának} ne vágd a kapádat, mert eltörik a kapád, nyomjon meg az apád.

Nevedet ráírtam egy puha tökre, hogy itt nyugszik az Istennek egy mula ökre.

Az örök árnyékszék világossága fényeskedjék neki!

Kedves hiveim! Én raktam a fejébe, Ti rakjátok a fenekébe."

Ezzel fölfogták a padot és a halottat leburították a földre.

A vendégeket pálinkával végigkinálták. Az igazi mulatság csak most kezdődött, amikor a vendégek kedvükre kitáncolhatták, kiénekelhették magukat.

Gyakran ~~(csak)~~ körbeálltak, s így mulattak.

„Lakodalom van a mi utcánkban,
férjhez megy a szomszédasszony lánya
Hivatalos vagyok oda én is,
el sem mennék, ha százszor üzennék is.

Egész falu, egész népség táncol,
de csak az én árva szívem gyászol.
Ha az a lány ravatalon volna,
A szívemnek százszor könnyebb volna.

Föltették már a menyasszonyládát,
elvesztették a nyoszolya lábát,
Addig asszony nem fekszel az ágyra,
mig meg nem lesz a nyoszolya négy lába.

Meg van már a nyoszolya négy lába,
gyere asszony fölfekhetsz az ágyra.
Tedd a lábad V-betű formába,
hadd nyikorogjon a nyoszolya négy lába.

Vége van már a lakodalomnak,
nagy bánata van az új asszonynak.
Forgatja a karika gyűrűjét,
sajnálja a régi szeretőjét." /2. kotta/

„Mikor mentem a borospince felé még az üvegek is sirtak
Pintes üveg hullajtja a könnyeit az is engem sirat.
Sirass, sirass pintes üveg hullasd a sűrű könnyedet.
Mefogtam a kerek fenekedet, sokszor jót ittam belőled.”

„Van nekem egy igen régi szokásom
Iszom a bort, mikor nem is kívánom.
Erre még az öregapám valamikor tanított,
Aki még a hordóval is koccintott.

Legjellegzetesebb tánclépéseink: cifra, egy és kétlépéses csárdás.
Alakodalomnak másnap reggel lett vége. Az utolsó vendégeket nótaszó-
val kísérték haza a muzsikusok.

„Haragszik a gazda, hogy mi még mulatunk.
Vigye el a házat, hagyja itt a lányát, de mi még mulatunk.
Asszony te csak hallgass. Engem ne háborgass. Mert és urad vagyok
Néked parancsolok.
Asszony, a sarokba!”

Megjegyzés:

Fénykép és a nóták magnószalagon megtalálhatók a mesztegnyői honismereti szobában. A pályázathoz azért nem mellékeltem, mert féltjük őket. Kívánságra elküldjük.

h.

György Sándor's

Handwritten musical notation for the first three staves, featuring treble clefs and various note values.

5.

Barua kis laing

Bar na kis laing jöt meg gon dald na ga dat hi vel te ned le a le aus
 si ga dat Men teg nyöi ol tör e lött sej na te te meel.

o maud tö lbi so ha kel nem u ne ted.

6.

Anna ala van egggy kis hanc.

A na a la van egggy kis hanc sar go so van fest ül. a bau la kik
 a bau la kik egggy bar na me nyees ke csip ke fi göny az at
 la kanc ki re van az haj va anno jair egggy hou vid ba ka be

be ka csüt raj ta.

7.

Udvarauu udvarauu.

Ud va rauu ud va rauu ke rek kis ud va rauu jaj de so Rat
 so pait az ei gyan ge ka rauu so pör Ten e leget so pör jain
 hat mas is ... see ret ti lek ba kanc see re see hat mas is.

1.

Mess teg myösi Mess teg myösi.

Mess teg myösi Mess teg myösi Temp. laun te te je ne, vai ozi latt uggg
 var jii tii-ta he ke te' he. a var jii uak he myes he ke te
 a to lla. most va pyok a most va pyok a si ei le gany sor la.
 Sako stalour vau a mi utiunkko

2.

la ko da bu vau a mi ut sauk to fii hez ment a stam neel a stam
 fa ko da lou vau a mi ut sauk to fii hez ment a stam neel
 lei mya hi va ta kor te pyok a da ee ei el seu me mit
 ha mör nar i seu mi hi
 Ezo kis laingy

3.

Ez a kis laingy bar na kis laingy hi fe kucht ar ud var ra
 el lop läl a el lok läl a se seu lue qpit a lo lo.
 Ez a kis laingy neu vol ja he a ko rät gous bo' jii a fa ra
 he ke ne si' ae a' rät

